

with predicates of different types (those of action, condition, quality, quantity, location), with affirmative unchunked utterances and nominative one-member utterances.

Negation intention reflects the speaker's desire to deny the existence of certain phenomena or trueness of a previous affirmation. Among syntactic means which serve to explicate negation intention, there are narrative utterances with particle *не*, the main marker of negation, utterances with conjunctions *ні*, *ані*, one-member impersonal constructions with predicative adverb *нема/немає*, one-member genitive negation-type sentences etc.

Assertion intentions and negation intentions are the basic manifestations of the category of intention in the light of preverbal understanding of human life and learning the world.

Key words: communicative intention, speaker, affirmation, negation, syntax, sentence / utterance.

УДК 001(477):821.161.2

Н.П. Шеремета, Л.Й. Андрейчук

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ – РУШІЙ УКРАЇНСЬКОГО МОВОТВОРЕННЯ

У статті окреслено роль Української академії наук в українському мовотворенні, проаналізовано законодавчі та розпорядчі акти Академії з питань мовної політики, схарактеризовано громадянську позицію у мовному питанні діячів української науки.

Ключові слова: Національна академія наук України, Інститут української наукової мови, Інститут української мови, Інститут мовознавства.

Українська академія наук (УАН; Всеукраїнська академія наук (ВУАН); Академія наук УРСР, АН УРСР; тепер – Національна Академія наук України, НАН України) – одна з провідних наукових установ світу за своїм інтелектуальним і матеріальним потенціалом. Закон про заснування УАН і наказ про призначення першого складу академіків були підписані гетьманом Павлом Скоропадським 14.11.1918 [4]. Створення Академії стало закономірним результатом патріотичної діяльності кількох поколінь українських учених, які спрямовували свої зусилля на інтелектуальне самоствердження нації. За майже столітній період Академія наук пройшла шлях від декількох установ до потужної мережі інститутів, розвиненої наукової інфраструктури з багатотисячними колективами науковців. На цьому шляху, сповненому постійного творчого пошуку та подвижницької праці, вчені Академії зробили вагомий внесок у світову науку, науково-технічний прогрес, розвиток економіки та культури України.

Мета статті: проаналізувати роль Української академії наук у поступі української мови. Завдання: дослідити законодавчі та розпорядчі акти Академії з питань мовної політики, і зокрема ті, що стосувалися української мови, звіти, що характеризували процес реалізації цих законів на теренах України; громадянську позицію у мовному питанні діячів української науки.

Офіційною датою заснування Академії вважається 27 листопада 1918 р. – день проведення Першого Спільного зібрання Української Академії наук.

Згідно зі статутом, Академія мала 3 відділи: історико-філологічний, фізико-математичний і соціально-економічний.

Серед засновників АН були такі визначні українські вчені, як: лінгвісти А. Кримський, С. Смаль-Стоцький, історик української літератури, етнограф М. Петров, історики Д. Багалій і О. Левицький, біолог М. Кашенко, механік С. Тимошенко, геолог П. Тутковський, економісти М. Туган-Барановський і В. Косинський, правознавець Ф. Тарановський та геохімік, біолог, великий філософ В. Вернадський, який і став першим Президентом УАН. Усім відома та самовіддана робота й ті невпинні зусилля, які Володимир Іванович Вернадський доклав у справі створення першої Української академії наук. «Відродження української мови та інтересу й відчуття своєї національної особистості я гаряче переживаю», – пише він до видатного українського вченого-юриста, академіка Миколи Прокоповича Василенка, у той час – міністра народної освіти в уряді П.Скоропадського (Лист від 17.IV.1918 р.) [2].

У березні 1919 р. при Українській академії наук було створено окрему Правописно-термінологічну комісію, яку очолив академік А. Кримський. Результатом її роботи стали «Найголовніші правила українського правопису», що були затверджені Народним комісаром освіти Григорієм Гриньком у травні 1919 р. та опубліковані у 1921 р. Український правопис 1921 р. отримав статус першого українського академічного правопису і сприяв зближенню східно- та західноукраїнської правописної традиції. 1922 р. НТШ у Львові прийняло правописні «Правила», значною мірою наблизивши до них свою «желехівку». А 1928 р. цей правопис став основою для випрацювання загальноукраїнського правопису, якому, на жаль, судилося довголіття лише в еміграції, так як після 1933 р. в Україні почалося всебічне «узгодження» та «очищення», аби «націоналістичні перекручення», бува, не зашкодили «оволодінню грамотністю широкими масами» [7, с. 4-5] і було забезпечено «єдність з правописами братніх народів Радянського Союзу, особливо – російського» [6, с. 6]. Правописні колізії тривають і досі.

Радянська влада у червні 1921р. визнала Академію як найвищу наукову державну установу республіки і перейменувала на Всеукраїнську (таким чином декларувався намір об'єднати в рамках однієї організації наукову

інтелігенцію всіх українських земель). Щоправда, таке об'єднання мало б підпорядковуватися наркомату освіти, а вчені не бажали коритися диктату. До того ж СРСР відгородився від навколишнього світу «залізною завісою», тому зв'язки із західноукраїнськими вченими швидко зішшли нанівець. Виїхав з України і президент академії – В. Вернадський.

На базі Правописно-термінологічної комісії при Історико-філологічному відділі ВУАН і Термінологічної комісії Українського наукового товариства у Києві 1921 р. було засновано Інститут української наукової мови. Установу очолив акад. А. Кримський. Співробітники 4 секцій – правової, природничо-математичної, технічної і філософської – розпочали збирання і впорядкування відповідної термінології. У 1926 р. картковий матеріал інституту становив понад 2 млн. од., здійснювалось укладання 34 термінол. словників (видано – 16) [3].

Після приїзду в Україну 1924 р. Михайла Грушевського істотно розширилися дослідження і з вітчизняної історії. На світовому рівні проводилися дослідження на кафедрах прикладної математики (Г. Пфейффер), математичної фізики (М. Крилов), експериментальної зоології (І. Шмальгаузен) та ін. У соціально-економічному відділі особливо плідно працювала перша у світі науково-дослідна установа з проблем демографії – Демографічний інститут під керівництвом М. Птухи.

Майже до кін. 1920 років ВУАН зберігала певну автономність. Протягом 1919-30рр. таємним голосуванням було обрано 103 академіки ВУАН. Намагалася Академія обрати й іноземних членів, але їх не затвердив нарком освіти.

1929 р. діяльність ВУАН влада повністю взяла під контроль. Передусім, було змінено процедуру виборів: при відкритому голосуванні до складу Академії були прийняті народні комісари, комуністи-суспільники. І, як наслідок, на перевиборах президії були підтверджені повноваження президента – мікробіолога Дмитра Заболотного, обраного у травні 1928 на вимогу влади. Натомість незмінного секретаря ВУАН А. Кримського у 1928 р. було усунуто від обов'язків.

Влітку 1929 р. розпочався показовий судовий процес з дискредитації української наукової інтелігенції над вигаданою ОДПУ антирадянською організацією, що нібито називалась Спілка визволення України. Було заарештовано двох членів Академії (літературного критика, історика літератури С. Єфремова та історика, правника М. Слабченка), а також ще 24 співробітники ВУАН, яких було звинувачено у приналежності до неіснуючої контрреволюційної організації і згодом засуджено до тривалих термінів ув'язнення.

У 1930-31 «чистки» співробітників ВУАН продовжувались. Повного розгрому зазнали історичні установи, створені під керівництвом М. Грушевського, а його самого заарештовано і примушено жити у Москві.

У липні 1930 президентом Академії став патофізіолог Олександр Богомолець. Новообраний президент здійснив докорінну структурну реорганізацію. Замість колишніх трьох відділів Академії було створено два нові – природничо-технічний і соціально-економічний. У 1931 р. ВУАН налічувала 164 науково-дослідні установи, в яких працювало лише 242 наукові співробітники, з них 79 академіків. Практично не існувало лабораторно-експериментальної бази досліджень, бракувало коштів для експедиційних і натурних робіт.

На поч. 1941 у складі АН УРСР (перейменована 1936 р.) існувало 26 інститутів, до 1960 рр. – уже 44. Вагомих світових здобутків досягнуто у галузі оборонної промисловості, теоретичної медицини, розвитку електронно-обчислювальної, ракетно-ядерної техніки. На світовий рівень вийшли розробки електрозварювальників (Б. Патон), ливарників (А. Горшков), металофізиків (Г. Курдюмов). На тлі, безумовно, великого внеску науковців Академії наук розгорталася і трагічна її сторінка. Зумовлена некомпетентним втручанням влади. Так, було істотно загальмовано розвиток біологічних наук, зокрема, боротьба проти генетиків. Не менш руйнівний вплив компартійні структури здійснювали на інститути гуманітарного профілю.

1930 р. на базі мовознавчих установ ВУАН – Інституту української наукової мови, Комісії для складання словника української живої мови, Комісії для складання історичного словника української мови, Комісії етимологічного словника української мови, Комісії нормативної граматики української мови, Діалектологічної комісії ВУАН, Комісії історії укр. мови було утворено Інститут мовознавства імені О.О. Потебні НАН України. Першим директором науково-дослідної установи став Григорій Ткаченко, якого, однак, у 1933 р. було звинувачено у «націоналізмі», виключено із лав КП(б)У і звільнено із посади. Згодом Ін-т очолювали більш лояльні до радянської влади керівники: Наум Каганович, Михайло Калинович, Леонід Булаховський, Іван Білодід. Розвиток української мовознавчої науки було спрямовано на постійне усунення певної неузгодженості у ряді правописних моментів, спільних для української і російської мов [6, с. 3].

Про ступінь такої «узгодженості» свідчить кількість вилучених з мови слів, суфіксів, префіксів, насаджених форм словопоєднання й ін. До прикладу, лише «Словник виробничої термінології» (Харків, 1931) «має в собі приблизно 40–50% слів (гнізд), які треба було переробити і виправити, щоб знищити в ньому шкідницьку виробничу термінологію» [1, с. 5-6].

Послідовний комплекс «виправлень» і «перероблень» на багато років змінив лексичний склад та структуру нашої мови, подекуди незворотньо. Його аналіз дає змогу простежити походження та еволюцію багатьох теперішніх мовних негараздів.

Упродовж 1981-1996 р. керував установою Віталій Русанівський, а з 1996 р. її очільником є Віталій Григорович Складенко – доктор філологічних наук, професор, академік АНУ.

1991 р. на базі відділів теорії та історії української мови, лексикології та лексикографії, культури української мови, діалектології й ономастики було утворено Інститут української мови НАН України. Перший дирек-

тор – Олександр Тараненко. Керує установою сьогодні – Павло Юхимович Гриценко, доктор філологічних наук, професор. Серед співробітників ін-ту – члени-кореспонденти НАН України Іван Вихованець та Василь Німчук (з 1998 – директор ін-ту). В інституті діють відділи: історії та граматики української мови; лексикології та комп'ютерної лексикографії (з лексичною картотекою); термінології та ономастики; стилістики та культури мови; діалектології; соціолінгвістики [4].

У 1980 роках більшість наукових співробітників Академії була зосереджена у Секції фізико-технічних і математичних наук (у 1986-76% працюючих). Загальна кількість наукових співробітників зросла до 15340. У складі АН УРСР налічувалося 143 академіки і 203 члени-кореспонденти, 1394 доктори наук, 8141 кандидат наук. Вони працювали в 78 наукових установах і 72 підприємствах дослідно-конструкторської і виробничої бази. Вчені багатьох академічних інститутів зробили істотний внесок у подолання тяжких наслідків Чорнобильської катастрофи.

Після досягнення незалежності НАН України вперше стала справді самоврядною організацією з правами власності на матеріальну базу, якою вона користувалася. Перед вченими, особливо в галузі гуманітарних наук, розкрилися великі перспективи творчої праці. Юристи, історики, соціологи, економісти взяли активну участь у процесах державотворення. Якісно поліпшилися умови спілкування вчених із колегами за рубежом.

У сучасному світі існує коло 6 000 розмовних мов. Більшості з них загрожує зникнення. ЮНЕСКО прагне підтримувати мову меншини з менш аніж 10.000 особами, котрі активно розмовляють рідною мовою. Організація переконана, що мова є ознакою культурної приналежності особи. Відповідно до даних останнього перепису населення України, власне українці складають 77,8% від всього нашого народу [5]. Однак, у такій, здавалось би, монолітній етнічній спільноті і на 23-ому році незалежності існує мовна проблема. Тому, Інститут української мови та Інститут мовознавства ім. О.Потебні АН України зобов'язані спрямовувати свій науковий потенціал на утвердження української мови як державної, щоб зникли нарешті спекуляції на кшталт: а рідна мова – це є що? Мова сім'ї? Чи, може, все ж таки глибше – роду?

Список використаних джерел

1. Виробничий термінологічний бюлетень. / ВУАН. Інститут мовознавства. (Друкується за Постановою Наркомосвіти УСРР). – № 5. – К.: Видавництво Всеукраїнської Академії наук, 1935. – 79 с.
2. Володимир Вернадський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.br.com.ua/referats/ukrainoznavstvo/15125.htm>
3. Масенко Л.Т. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгводику : Док. і матеріали / Упоряд. Л. Масенко та ін. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2005. – 399с.
4. Національна академія наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx>
5. Перепис населення України 2001 [Електронний ресурс] // Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%B8%D1%81_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_2001.
6. Український правопис. – К., 1960.
7. Український правопис. – Х., 1933.

Summary

This article outlines the role of the Ukrainian Academy of Sciences in the Ukrainian creation of language, legislative and administrative acts of the Academy of Linguistic Policy are analyzing, the public position is characterized in the language issue of figures of Ukrainian science.

It is proved that the Academy of Sciences from the time of its founding in 1918 passed a way full of constant creativity and selfless work. Scientists have made a significant contribution to the world science, technological progress, economic development and Ukrainian culture.

On the basis of orthographic and terminological commission under the historical-philological department of the Ukrainian Academy of Sciences and Terminology Committee of Ukrainian Scientific Society in Kiev in 1921 it was founded the Institute of Ukrainian scientific language. The institution was headed by academician Krimsky A. And in the same year it was concluded the first Ukrainian Academic spelling, that assisted the convergence of Eastern and Western spelling traditions. However, after 1933 the authorities took full control of the activities of the Academy, including linguistic institution. In Ukraine, began the comprehensive "harmonization" and "cleaning" to "nationalist perversion" did not harm the "mastery of literate masses." All subsequent Soviet policy of linguistic divisions of the Academy was designed to provide "unity of spelling fraternal peoples of the Soviet Union - especially Russian." Orthographic conflict continues to this day.

Consistent complex of "patches" and "revision" for many years has changed the lexical composition and structure of our language. His analysis makes it possible to trace the origin and evolution of many current language disorders. "Our spelling, our language, our dictionaries – everything are distorted. And reviving others, simultaneously should regenerate" – assures Karavansky S.

After achieving of independence, the National Academy of Sciences of Ukraine the first time became truly self-governing organization. Before scientists, particularly in the humanities, revealed great potential in the process of nation-building. Unfortunately, monolithic ethnic community, which actually Ukrainian constitute 77.8% of all the people, even today there is the language problem. Therefore, the Institute of Ukrainian language and the Institute of Linguistics

named after O.Potebni ,Academy of Sciences of Ukraine shall direct its scientific potential for consolidation of Ukrainian as the state language, to finally disappearing of speculation like what is native language. – Language of family? Or maybe deeper – origin?

Key words: National Academy of Sciences of Ukraine, Ukrainian Institute of Scientific Language, Ukrainian Language Institute, Institute of Linguistics.

УДК 378.016^ 81`243

О.В. Яковлева

ІНТЕРАКТИВНА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ПИСЕМНОМУ МОВЛЕННІ СТУДЕНТІВ I-II КУРСІВ ФАКУЛЬТЕТІВ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ (початковий етап)

У статті розглядається інтерактивна методика формування міжкультурної комунікативної компетентності в англomовному писемному мовленні студентів I-II курсів факультетів іноземної філології. Досліджується інтеграційна роль письма в навчанні усіх інших видів мовленнєвої діяльності: аудіюванні, читанні та говорінні. Розроблені система та комплекс інтерактивних вправ, що застосовуються на початковому етапі навчання іноземних мов у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: міжкультурна комунікативна компетентність, інтерактивна методика, навички писемного мовлення, інтегроване навчання.

Реформування вищої освіти в Україні, реалізація ідей Болонського процесу та Рекомендацій Ради Європи у вивченні і викладанні сучасних мов вимагає орієнтації підготовки студентів ВНЗ на розвиток активної творчої особистості фахівця, який вільно володіє іншомовним писемним мовленням і підготовлений до ефективного виконання своїх професійних функцій. [1]. На жаль, практика засвідчує, що навіть випускники факультетів іноземної філології ВНЗ, добре володіючи англomовним говорінням, читанням та аудіюванням, відчувають значні труднощі, пов'язані з передачею змістової інформації у написаному тексті, з його структурно-композиційним оформленням і логічно послідовним викладом думок, а уміння перевіряти та корегувати текст майже зовсім не сформовані. Причина такого несприятливого стану, на думку, О. Б. Тарнопольського, полягає у тому, що тривалий час у вітчизняній методиці радянських часів письмо розглядалося скоріше як допоміжний, а не центральний засіб у навчанні інших видів мовленнєвої діяльності [3, с.7]. Ігнорувалася інтеграційна роль письма у навчанні іноземних мов. А саме письмо, концентруючи в собі всі чотири види мовленнєвої діяльності, у рівній мірі сприяє розвитку кожного з них.

Навіть на сучасному етапі у ВНЗ недостатньо уваги приділяється використанню активних форм навчання, формуванню професійної компетентності та інтегрованому навчанню писемного й усного мовлення. Керування навчальною діяльністю студентів не завжди сполучається із принципами співробітництва викладача і студентів, взаємодії та взаємодопомоги студентів, а також з інтегрованим використанням групових та індивідуальних форм роботи, тобто відсутнє інтерактивне навчання писемного мовлення [1].

Інтерактивне навчання писемного мовлення означає організацію спільної групової та самостійної навчальної діяльності студентів, спрямовану на розвиток умінь писемного мовлення при виконанні різних соціальних ролей (автора, читача-редактора, студента, викладача). Таке навчання означає, що студент у процесі самостійного поетапного написання творчої роботи (від розробки напрямків розкриття теми до написання кінцевого варіанту тексту) навчається від викладача, інших носіїв мови. Інтерактивне навчання передбачає інтеграцію писемного мовлення з іншими видами мовленнєвої діяльності й базується на інтегрованому розвитку вмінь написання тексту та його аналізу, редагування й корегування. Оволодіння методикою написання і редагування текстів із заданими характеристиками відбувається в процесі взаємоперевірки, групового обговорення і самоаналізу написаного.

Мета початкового етапу навчання іноземних мов у ВНЗ (тривалістю від 1 до 1,5 р.) – формування основ володіння письмом як видом мовленнєвої діяльності на обмеженому та ретельно дібраному мовному та мовленнєвому матеріалі. З точки зору рівнів володіння мовленням, наведеним в Загальноєвропейських Рекомендаціях з модної освіти, такі основи означають, що студенти повинні до кінця етапу стати незалежними користувачами в плані письма мовою, що вивчається (рівень B2, пункт B2.1) [3, с.197-198].

Система інтерактивних вправ на початковому етапі навчання писемного мовлення на факультетах іноземної філології у ВНЗ представлена комунікативними або принаймні умовно-комунікативними вправами з повним або частковим та мінімальним керуванням, із спеціально створеними або природними опорами, рецептивно-репродуктивними (інколи продуктивними), без ігрового компонента або з рольовим ігровим компонентом. У процесі їх виконання, аналізу та редагування переважають парні, групові та загально групові форми організації навчальної діяльності. Комплекс вправ, розроблений на прикладі теми «Travelling», включає: